

DE RICHTLIJNEN VOOR HET AANVRAGEN VAN PRIJSVERHOOGINGEN

door H. van Duyn

I.

De tegenwoordige tijdsomstandigheden hebben het noodig gemaakt, dat de Overheid op velerlei wijze ingrijpt in het economisch leven

Een zeer belangrijk terrein, waarbij dit ingrijpen ook noodig geoordeeld werd, is dat der prijzen, en de consequenties die de desbetreffende voorschriften voor het bedrijfsleven medebrengen kunnen moeilijk onderschat worden.

Reeds in 1938 werden ten aanzien van de prijzen enkele stappen ondernomen, terwijl in 1939 door de Prijsopdrijvings- en Hamsterwet 1939 prijsopdrijving verboden werd en den Minister de bevoegdheid werd verleend, regelingen te treffen voor de prijzen van goederen.

In begin Mei 1940 volgde daarop de z.g. „prijstop”, welke gebaseerd was op deze Prijsopdrijvings- en Hamsterwet. In Juli 1940 is dit voorschrift ingetrokken en vervangen door de Prijzenbeschikking 1940 I, die een meer gepreciseerde regeling van den „prijstop” bevat voor de daarin genoemde gevallen, die echter zóó ruim gesteld zijn, dat vrijwel alle gevallen geacht kunnen worden, daaronder te vallen.

De prijsvoorschriften 1940 I zijn in den loop der tijden aangevuld met b.v. de Detailprijzenbeschikking, Prijzenbeschikking Invoergoederen, Transportonkostenbeschikking en de Voorschriften omtrent doorberekening van omzet- en invoerbelasting.

Voor de rechtspraak golden aanvankelijk de normale regels van het strafrecht, doch in December 1940, na de benoeming van den Gemachtigde voor de Prijzen, is ook daarin een verandering gekomen door het Prijsbeheerschingsbesluit met de kort daarop volgende Organisatiebeschikking Prijsbeheersching, waardoor een kortere, vereenvoudigde procedure mogelijk werd.

De straffen, die in vroegere bepalingen te vinden zijn, werden bovendien zeer belangrijk verzwaaard.

Het is duidelijk, dat in vele gevallen de ondernemers onmogelijk de prijzen van 9 Mei 1940 konden handhaven en een duurzaam bevrozen van de prijzen lag dan ook niet in de bedoeling.

In die gevallen kan op aanvraag toestemming verkregen worden om andere dan de in de Prijsvoorschriften aangegeven prijzen te berekenen. Bevoegdheid daartoe hebben de Secretarissen-Generaal van de desbetreffende Departementen.

Van deze bevoegdheid is herhaaldelijk gebruik gemaakt, hetzij doordat prijsregelingen getroffen zijn voor bepaalde artikelen of voor bepaalde branches, hetzij doordat aan individueele ondernemers toestemming werd verleend voor een bepaald artikel of voor alle artikelen, welke zij fabriceren en/of in den handel brengen, hogere prijzen te berekenen dan die, welke volgens de Prijsvoorschriften worden toegestaan.

De goedkeuring kan eventueel ook gegeven worden in dien vorm, dat niet een bepaalde prijs voorgeschreven wordt als maximumprijs, doch dat toegestaan wordt, de op 9 Mei 1940 geldende prijzen met een bepaald bedrag of met een percentage te verhoogen, of wel dat voorgeschreven wordt, de prijzen volgens een bepaald schema zelf te berekenen.

Het ligt niet in de bedoeling, thans op al deze mogelijkheden in te gaan,

doch meer in het algemeen eens na te gaan, welke de procedure is, en welke gegevens ingediend moeten worden bij het aanvragen van een prijsverhoging voor industriële producten.

II.

Aan elke prijsverhoging, voor zoover deze niet door de Prijsvoorschriften reeds bij voorbaat gesanctionneerd wordt (b.v. op grond van de Detailprijzenbeschikking, Voorschriften Omzetbelasting, Prijzenbeschikking Invoergoederen) moet voorafgaan een aanvraag tot het verkrijgen van toestemming voor deze verhoging.

Behoudens in enkele gevallen, waarin de Secretaris-Generaal aan een andere instantie, b.v. een Directeur van een Rijksbureau, machtiging heeft gegeven, namens hem te handelen, moet een dergelijke aanvraag goedgekeurd worden door de Secretarissen-Generaal van de desbetreffende Departementen. Een mondelinge toezegging, van welke instantie ook, heeft geen enkele rechtskracht en van het verkrijgen van de goedkeuring moet uit de factuur door vermelding van datum en nummer van de vergunning blijken.

Het is duidelijk, dat geen goedkeuring wordt verleend zonder voorafgaand onderzoek naar het al of niet gerechtvaardigd zijn van de prijsverhoging en de instanties, die daarvoor in de eerste plaats in aanmerking komen, zijn de Prijzenafdelingen der Rijksbureaux, waarbij al naar gelang dit noodig blijkt, de Accountantsdienst van het Departement ingeschakeld kan worden.

De Rijksbureaux, bij welke de aanvragen moeten worden ingediend, onderzoeken de aanvraag en geven deze met hun advies door aan het Departement, langs welken weg de aanvragen den Gemachtigde voor de Prijzen bereiken.

Bij de vraag, of een prijsverhoging al of niet moet worden goedgekeurd, spelen vele factoren een rol, die deels van bedrijfs-economischen, deels van sociaal-economischen aard zijn. Hier zal alleen ingegaan worden op die factoren, die op het terrein der bedrijfs-economie liggen.

III.

Voor de beoordeeling van de aanvraag tot prijsverhoging moet door den ondernemer, of de groep van ondernemers, indien het gaat om een aanvraag gedaan door enkele ondernemers tezamen (de zgn. collectieve aanvraag) de noodige toelichting gegeven worden, waaruit de noodzaak van de verhoging blijkt.

Zonder deze zeer noodige gegevens zouden uiteraard de beoordeelende instanties hun taak niet kunnen vervullen. Zijn deze gegevens niet volledig, of geven deze niet, b.v. door onjuiste opstelling, of verkeerde interpretatie van de voorschriften, een juist inzicht in de situatie, dan betekent dit een belangrijk tijdverlies voor belanghebbenden.

Immers, de gegevens moeten nu eenmaal verstrekt worden en zijn deze niet bij de aanvraag, dan moeten deze bij den belanghebbende worden aangevraagd en dat betekent onvermijdelijk tijdverlies.

In vele gevallen zal blijken, en de practijk heeft dit uitgewezen, dat moeilijkheden bestaan om de gegevens juist en volledig te verschaffen. De fout wordt dan dikwijls gezocht bij de veelheid van gegevens, die worden verlangd, doch ligt veeleer bij de administratie en de kostprijs-

calculatie van den belanghebbende, die niet berekend is op het samenstellen van dergelijke aanvragen. Dit kan echter voor de beoordeelende instantie nooit aanleiding zijn om dan maar met een niet-gedocumenteerde aanvraag genoegen te nemen, omdat dit tenslotte zou beteekenen een premie voor de ondernemers, die een slechte of onvoldoende administratie voeren.

Zeer zeker was het ontbreken van samenvattende voorschriften of althans aanwijzingen omtrent de gegevens die noodig zijn en de eischen die daaraan gesteld worden oorzaak, dat de samenstelling daarvan dikwijls onjuist of onvolledig was. Door publicatie van de Richtlijnen in „Zakenman en Prijspolitiek” is een poging gedaan om daaraan tegemoet te komen.

IV.

De gegevens, die noodig zijn, zijn van tweeërlei aard. Allereerst zijn noodig algemeene gegevens betreffende de onderneming, die inzicht geven in den aard van de onderneming, de financiële situatie, de resultaten, e.d.

Verder zijn noodig gegevens, die meer speciaal betrekking hebben op de aangevraagde prijsverhoging, als b.v. de kostprijscalculatie voor het betreffende artikel, de winstmarge, omzetten, vroegere en verlangde verkoopprijzen.

Het is begrijpelijk, dat voor elke onderneming de vorm waarin deze gegevens worden ingediend, kan verschillen en daarom zijn dan ook in de Richtlijnen, welke in „Zakenman en Prijspolitiek” opgenomen zijn, te dien aanzien geen voorschriften gegeven.

Al zou men ook wenschen, dat bij de indiening zooveel mogelijk eenvormigheid betracht wordt, zoo is toch niet vergeten, dat noodzakelijkerwijze zooveel mogelijk aangesloten moet worden bij hetgeen in de onderneming gebruikelijk en voorhanden is.

De gegevens moeten zooveel mogelijk „up to date” zijn en dit verklaart de belangstelling voor b.v. maandbalansen e.d. opgemaakt na de laatste jaarbalans. Daar echter maar al te goed bekend is, dat deze van bedrijfs-economisch standpunt zoo nuttige documenten meestal niet samengesteld worden, is de medezending daarvan bij de verlangde algemeene gegevens alleen voorgeschreven indien deze stukken gemaakt worden. En dan kan medezending wel degelijk in het belang zijn van den aanvrager, indien b.v. de laatste jaarstukken geen juist beeld van de tegenwoordige situatie geven.

Het is voor de beoordeeling van interesse, ook te weten, in hoeverre de kostprijscalculaties ontleend zijn aan de boekhouding, respectievelijk hoe het verband is tusschen kostprijscalculatie en boekhouding, zoodat ook te dien aanzien inlichtingen gevraagd worden.

De beoordeelende instanties hebben overigens het recht tot boekenonderzoek en in het meerendeel der gevallen wordt daarvan ook gebruik gemaakt, hetzij dat dit geschiedt door een beambte van de Afdeeling Prijzen en Controle van het Rijksbureau, hetzij door inschakeling van den Accountantsdienst van het Departement.

V.

Het probleem van de eenvormigheid der in te dienen gegevens is

nauwelijks voor oplossing vatbaar, indien men streeft naar eenvormigheid voor het geheele bedrijfsleven, al is wel mogelijk gebleken voor verschillende bedrijfstakken bepaalde calculatieschema's voor te schrijven.

Bij de Richtlijnen kon er dus niet aan gedacht worden, een algemeen geldend schema te ontwerpen, maar nochtans bleek in de praktijk wel uit de verschillende vragen om inlichtingen, dat eenige algemeene aanwijzingen voor het bedrijfsleven en het aangeven van bepaalde lijnen, welke bij het samenstellen van de gegevens gevolgd kunnen worden, zeer noodig waren.

Algemeen werd gevoeld, dat het noodig was, èn voor de administratie èn voor de kostprijscalculaties bepaalde aanwijzingen te geven en niet in het minst wel om daardoor den stoot te geven tot het aanbrengen van verbeteringen in beide, in het belang van het bedrijfsleven zelf, om langs dien weg tot, voor dezen tijden, redelijke prijsstelling te komen.

In „Zakenman en Prijspolitiek" zijn geen voorschriften voor de administratie (althans niet in de eerste druk) opgenomen, maar wel vindt men daarin enkele Richtlijnen voor de Kostprijscalculatie.

Bij de samenstelling is uitgegaan van de gedachte, dat de kostprijs bij normale productie, basis zou zijn voor de prijsstelling. Bij dezen kostprijs zou dan een toeslag gevoegd moeten worden, om den verkoopprijs te vinden die, ook weder bij normale productie, een voor deze tijden redelijke winst oplevert. Voor zoover er geen redenen zijn, die dit beletten, komt deze prijs dan voor goedkeuring in aanmerking.

Bij de uitwerking van deze gedachte stoot men al spoedig op moeilijkheden, omdat de Richtlijnen op zulk een breed terrein gebruikt moeten worden en bovendien samengesteld moesten worden binnen het kader der prijsvoorschriften.

Dit bracht mede, dat op verschillende punten de Richtlijnen ruimte moesten laten voor gevariëerde toepassing in de praktijk en daarbij zoo veel mogelijk moesten aansluiten, terwijl anderzijds, overeenkomstig de aan de Prijzenafdeelingen gegeven voorschriften, verschillende mogelijkheden of wenschelijkheden als b.v. calculaties op basis van vervangingswaarde e.d., niet in de Richtlijnen konden worden opgenomen.

Een en ander brengt ook mede, dat de Richtlijnen niet bedoeld zijn als dwingende, definitieve voorschriften, waaraan niet naar de een of andere zijde afgeweken mag worden, indien de omstandigheden dit noodig maken, of dat evolutie uitgesloten is. Te allen tijde staat ten slotte de beoordeeling van de gegevens aan de daartoe bevoegde instanties, met welke steeds vooraf, indien gewenscht, overleg gepleegd zal kunnen worden omtrent de toepassing der Richtlijnen.

VI.

Indien voor de kostprijscalculatie uitgegaan wordt van normale productie, moet ook aangegeven worden, wat daaronder te verstaan is. In de Richtlijnen wordt onder normale bezetting en afzet in het algemeen verstaan de gemiddelde productie en afzet in de laatste twee boekjaren, eindigende vóór 9 Mei 1940.

Onnoodig te zeggen, dat men persoonlijk andere formuleeringen bedrijfs-economisch meer verantwoord kan achten; maar een practisch te hanteeren norm moest gekozen worden.

Tot op zekere hoogte is de mogelijkheid opengelaten van den norm af te wijken, immers, indien, hetzij door uitbreiding, hetzij door inkrimping,

nieuwbouw, aanschaffing van nieuwe machines of verandering van werkmethode of structuur wijziging van de onderneming en/of andere redenen afwijking van bovenstaande regel noodig blijkt, kan hieromtrent met de Prijzenafdeeling van het betrokken Rijksbureau overleg worden gepleegd.

Omgekeerd kan ook de Prijzenafdeeling aanleiding vinden, om af te wijken van den algemeenen regel, dat de gemiddelde productie van de onderneming in de laatste twee boekjaren, eindigende voor 9 Mei 1940 basis voor de calculaties is.

De Richtlijnen sluiten dus niet uit, dat met allerlei factoren gerekend wordt, doch in aansluiting op in de practijk gemakkelijk vast te stellen gegevens is als norm bovenstaande formuleering gekozen, die bovendien in de practijk zeer wel kan voldoen.

Dit brengt tevens mede, dat voor de kostprijscalculatie uitgegaan kan worden van cijfers, die in de boekhouding of in de kostprijscalculatie voorhanden zijn, waarop minder kans bestond, indien een meer theoretische basis dwingend zou zijn voorgeschreven.

VII.

Zooals boven reeds opgemerkt, werden in „Zakenman en Prijspolitiek” geen Richtlijnen voor de administratie opgenomen. Wel wordt gezegd, dat de gegevens voor de calculatie aan de ordelijk gevoerde boekhouding moeten worden ontleend, of daarop moeten aansluiten, terwijl de administratie zóó moet zijn of worden ingericht, dat contróle op de in de calculatie opgenomen cijfers en toeslag-percentages mogelijk is.

Hoe dit in de practijk uitgevoerd moet worden, wordt met geen enkel woord aangegeven, doch voor de deskundigen is wel duidelijk, dat bij deze aansluiting gedacht is aan een schakel tusschen de boekhouding in engeren zin eenerzijds en de kostprijs-calculaties van de artikelen anderszijds. Deze schakel kan dan gevormd worden b.v. door verdeelingsstaten, die uitgaande van de onkosten, zooals deze in de boekhouding voorkomen, aangeven de onkosten voor de verschillende afdelingen en functies, die in de onderneming bij de productie of afzet diensten bewijzen. Langs dezen weg kan een contróle op de toeslag-percentages mogelijk worden.

Op deze toeslag-percentages kan later nog eens teruggesproken worden, maar in dit verband moge worden opgemerkt, dat de Richtlijnen zóó ruim zijn, dat daarin voor het meest geperfectioneerde moderne budget-systeem ruimte bestaat, met dien verstande, dat het niet altijd mogelijk zal zijn, de daarbij gebruikelijke verrekenprijzen en tarieven te gebruiken, zonder een correctie, welke deze verrekenprijzen en tarieven herleidt tot „werkelijke” cijfers. Mogelijk bestaat gelegenheid hierop nog nader terug te komen.

Overigens is het voorschrift, dat contróle-mogelijkheden moeten bestaan, alleszins redelijk, doch het is even begrijpelijk, dat zich in de practijk in dit opzicht vele moeilijkheden voordoen. Het is wel gebleken, dat, uitzonderingen daargelaten, althans in zeer vele gevallen een verband tusschen de kostprijscalculatie van de verschillende artikelen en de boekhouding niet bestaat, of uiterst globaal en gebrekkig is. Dikwijls worden calculaties ingestuurd met cijfers, die op z.g. ervaring berusten, die dan mogelijk van jaren her dateert en niet getoetst is aan de gegevens, die een goede boekhouding zonder overmatig extra werk zou kunnen leveren.

Dit geeft uiteraard groote moeilijkheden bij de contróle, kan twijfel doen ontstaan aan de juistheid van de ingeleverde gegevens en indien al

niet voor de aanvrager onaangename conclusies getrokken worden, toch in elk geval leiden tot een belangrijk tijdverlies.

Een bespreking van het belang, dat het bedrijfsleven uit andere overwegingen bij goede calculaties heeft, ligt buiten het onderwerp dat thans aan de orde is.

VIII.

In de Richtlijnen zijn de factoren, die den kostprijs samenstellen, opgesomd en het zal daarbij wellicht opvallen, dat geen aandacht is besteed aan een splitsing tusschen constante en variabele kosten.

Dit wordt geheel verklaard door het doel, dat bij de samenstelling van de Richtlijnen voor oogen stond, n.l. het geven van aanwijzingen voor de samenstelling van de gegevens, die ingediend moeten worden bij aanvragen van prijsverhoogingen. In dat verband was er geen aanleiding een splitsing tusschen constante en variabele onkosten te maken. Ook bij z.g. onderbezetting speelt deze onderscheiding voor de prijsbepaling niet de rol, die men mogelijk geneigd zou zijn daaraan toe te kennen, zooals wij zullen zien.

Volstaan werd dus met een opsomming van de factoren, waarin men in het algemeen den kostprijs kan splitsen en die ook weer aansluit aan de verdeeling, die trouwens gewoonlijk bij de kostprijscalculaties, die ingediend worden, ook min of meer wordt gevolgd. De meest vreemdsoortige combinaties kan men echter aantreffen, zoodat een opsomming en groepeerung nuttig is.

De factoren zijn als volgt gegroepeerd:

- a. materiaalkosten;
- b. directe loonen;
- c. fabrieksonkosten;
- d. verpakkingskosten;
- e. kosten administratie en beheer;
- f. verkoopkosten.

a. Bij de materiaalkosten moet uitgegaan worden van den z.g. historischen kostprijs en het cijferen met vervangingswaarde is niet toegelaten. Dat als basis alleen genomen worden die materiaal-inkoopsprijzen, die aan de prijsvoorschriften voldoen, en dat dit door het overleggen van facturen ondersteund moet worden, is redelijk. Het gaat niet aan, dat verkoopprijzen berekend worden op grond van inkoopsprijzen, die mogelijk in den kettinghandel betaald worden of in elk geval hooger zijn, dan volgens de Prijsvoorschriften toelaatbaar is.

Van bedrijfs-economisch standpunt bezien moge het betreurd worden, dat met vervangingswaarde niet gerekend kan worden, doch de Prijsvoorschriften moeten ook van sociaal-economisch standpunt gezien worden en het becijferen van verkoopprijzen op basis van vervangingswaarden wordt met het doel dat gesteld is, onvereinigbaar geacht.

Ook materialen, welke in het eigen bedrijf een voorbereiding ondergaan, of halffabrikaten, welke in eigen fabricageafdeeling worden vervaardigd, moeten tegen zelfkostenprijs in de calculatie opgenomen worden, hetgeen in den gevolgden gedachtengang begrijpelijk is.

Doch hier geldt ook weer, dat de voorschriften niet als een engsluitend buis beschouwd moeten worden, zoodat, indien aanleiding bestaat een

andere methode te volgen, overleg steeds mogelijk zal blijken, met dien verstande, dat de b.v. in halffabrikaten ingecalculceerde winst niet een verhooging van de in totaal op het eindproduct toelaatbare winst mag medebrengen.

Een dergelijk probleem doet zich voor bij het budgetsysteem, waarbij voor de verrekening tusschen de fabricageafdeeling met z.g. verrekenprijzen wordt gewerkt, welke kunnen afwijken van de „werkelijke” kosten. Voor zoover deze verrekenprijzen becijferd zijn op basis van een normale productie als in de Richtlijnen omschreven, zal dit mogelijk voor de onkosten in mindere mate het geval zijn, doch wel kunnen afwijkingen optreden bij de materiaalprijzen, welke in deze verrekenprijzen zijn verwerkt. Dan zal dus een correctie noodig zijn, of wel zal bij het becijferen van de totaal toelaatbare winst met de in het halffabrikaat ingecalculceerde winst (verlies) gerekend moeten worden.

b/f. Onder de onkosten treffen wij allereerst aan de directe loonen en fabrieksonkosten, doch dit wil niet zeggen, dat in elke calculatie deze twee posten zoo gescheiden en onder deze benamingen zullen moeten voorkomen. Zooals in par. III „Toeslagpercentages” van Bijlage A in „Zakenman en Prijzenpolitiek” gezegd wordt, is immers de gelegenheid gegeven, om b.v. met machineurkosten te rekenen, hetgeen een andere groepeerings medebrengt. Ook hier is dus weer groote vrijheid gelaten om aan te sluiten bij de in de onderneming gebruikelijke calculatiemethode, met dien verstande, dat de bevoegde instanties zich daarop critiek zullen voorbehouden.

De bedoeling is echter wel, om althans een basis te krijgen, voor een meer eenvormige onderverdeling der kosten, of het althans in deze richting te leiden. Vooral bij collectieve aanvragen is een dergelijke splitsing voor de beoordeeling van de kosten en voor de vergelijkbaarheid van groot belang. Daartoe was het echter noodig, de groepen onkosten niet te groot in aantal en daardoor elk op zichzelf te weinig omvattend te maken, omdat de moeilijkheden voor juiste definitie en verzamelen van gegevens toeneemt, naarmate de onkostengroepen elk minder omvatten.

De groepen onkosten, die thans in de Richtlijnen genoemd worden, zijn, zij het dan ook niet altijd even scherp begrensd, toch wel bij de meeste ondernemingen te onderscheiden. Een dwingend voorschrift omtrent onderverdeling van deze groepen zou, naarmate deze verder gaat, te specialiseerd worden en de vergelijkbaarheid van cijfers ondanks de verdere splitsing niet altijd vergemakkelijken.

De onkosten, die in de calculatie mogen worden opgenomen, zijn die, welke gemaakt zijn of waarvan als vaststaand kan worden aangenomen, dat zij gemaakt zullen worden en voor de productie bij normale bezetting en afzet noodig zijn.

Voor wat betreft de calculatie van den kostprijs op of kort vóór 9 Mei 1940 kan uitgegaan worden van de onkosten volgens de boekhouding resp. de toenmalige kostprijscalculatie, terwijl voor de calculatie op grond waarvan prijsverhoging wordt gevraagd, van den huidige toestand kan worden uitgegaan.

Per eenheid product moeten n.l. die onkosten gerekend worden, welke bij normale productie en afzet noodig zijn, resp. zouden zijn.

Als gevolg daarvan zal in geval van onderbezetting of in elk geval bezetting, die onder het normale blijft, dus de in de opbrengst ingecalculceerde dekking voor onkosten niet voldoende zijn de totaalkosten te

dekken en zal de winstmarge aangetast worden, resp. kunnen verdwijnen of in verlies veranderen.

Op zichzelf levert dit feit geen argument op voor het aanvragen van verhooging van verkoopprijzen, maar wel zou er aanleiding kunnen bestaan, dit geval met de Prijzenafdeeling van het betreffende Rijksbureau op te nemen, indien deze omstandigheid, gezien den finantieelen toestand van de onderneming, tot moeilijkheden zou leiden. Alleen in uitzonderingsgeval is toestemming tot prijsverhooging te verwachten.

Het zal duidelijk zijn, dat bij de beoordeeling van deze vraag dan niet zoozeer de kwestie constante en variabele onkosten een rol speelt, zooals blijkens de practijk dikwijls verondersteld wordt, doch dat veel meer de finantiële positie en de mogelijkheid om al of niet de „out of pocket expenses” te dekken op den voorgrond treedt.

Wat geschieden moet indien een „onkostenwinst” gemaakt wordt, is in de Richtlijnen niet geregeld, zoodat dit van geval tot geval beoordeeld zal moeten worden.

IX.

Onder de onkosten worden de afschrijvingen afzonderlijk genoemd en gezegd, dat deze moeten worden gecalculeerd voor normale productie, waarbij rekening wordt gehouden met de rest-waarde en den tijd, gedurende welken naar ervaring met gelijke of soortgelijke objecten op een nuttige aanwending van het af te schrijven object kan worden gerekend.

Een bepaalde afschrijvingsmethode wordt overigens niet voorgeschreven, doch indien geen gelijkmatige afschrijving over den tijd van nuttige aanwending plaats vindt, zal dit gemotiveerd moeten worden.

Uit de omschrijving blijkt wel, dat niet uitsluitend bij het becijferen van de afschrijving rekening gehouden behoeft te worden met slijtage e.d. doch dat ook met den economischen levensduur van het object kan worden gerekend. Echter ook hier kunnen redenen zijn die beletten, dit alles in den prijs te verdisconteeren.

Evenals bij de materialen mag ook bij het becijferen van de afschrijvingen niet gerekend worden met de vervangingswaarde van gebouwen, machines, gereedschappen e.d., doch moet uitgegaan worden van den aanschaffingsprijs, eventueel verhoogd met de waarde van aangebrachte verbeteringen, voor zoover deze niet reeds direct ten laste van de kosten zijn gebracht, of bij juiste kostprijscalculatie ten laste van de kosten hadden moeten worden gebracht.

Dit beteekent dus, dat geen rekening gehouden behoeft te worden met de waarde, waarvoor deze objecten op de balans voorkomen, doch dat anderzijds ook extra-afschrijvingen uit b.v. financiële overwegingen niet in de kostprijscalculatie mogen worden opgenomen.

X.

De aanwijzingen voor het aanvragen van prijsverhoogingen waren niet compleet geweest, indien niets omtrent de winsttoeslag zou zijn gezegd.

Een belangrijke factor welke bij de beoordeeling van de winstmarge een rol speelt, is het geïnvesteerd kapitaal.

Het behoeft geen toelichting, dat voor de calculatie van het geïnvesteerde kapitaal uitgegaan moet worden van den toestand, die bestaat bij normale productie en afzet; dit beteekent dus, dat niet zonder meer de

balanscijfers kunnen dienen voor becijfering van het geïnvesteerde kapitaal, doch dat op deze cijfers verschillende correcties nodig kunnen zijn.

Er zijn verschillende mogelijkheden om het bedrag van het geïnvesteerde kapitaal te becijferen denkbaar, waaruit een keus is gedaan.

In de eerste plaats is daar de vraag van vervangingswaarde of aanschaffingsprijs (met afschrijving) van het vaste kapitaal en zooals te verwachten is, werd uitgegaan van den aanschaffingsprijs, verminderd met afschrijvingen.

Dan moest de vraag beantwoord worden of het kapitaal becijferd zou worden, dat in de onderneming over langeren tijd geïnvesteerd zou zijn en dus rekening gehouden zou worden met door afschrijving vrij komende gelden, dan wel of meer op de huidige situatie gelet zou dienen te worden. Zooals bij nalezing van par. IV van bijlage A van „Zakenman en Prijspolitiek” zal blijken, is meer op de huidige situatie het oog gevestigd, met dien verstande, dat rekening gehouden wordt met schommelingen in het geïnvesteerde kapitaal, b.v. door seizoeninvloeden. Dit is dan ook de reden, dat gesproken wordt van gemiddeld debiteurensaldo en gemiddelden voorraad.

Het kapitaal moet becijferd worden, dat geïnvesteerd is voor normale productie, zoodat verschillende posten, die in de balans kunnen voorkomen, buiten beschouwing moeten blijven, als b.v. overmatige kasgelden, buiten het bedrijf staande beleggingen, e.d. meer.

Indien een en ander een gevolg is van tijdelijke onderbezetting, kan het echter zeer redelijk zijn, ook een toevallig groot banksaldo of mogelijk ook buiten het bedrijf staande beleggingen van tijdelijken aard in de calculatie op te nemen, tenzij men abnormaal lage debiteuren of voorraadjcijfers dienovereenkomstig corrigeert.

Vanuit denzelfden gezichtshoek moet ook de kwestie van het al of niet opnemen van kapitaaldeelname in dochterondernemingen e.d. bezien worden. Het is niet uitdrukkelijk in de Richtlijnen gezegd, maar kan wel zonder meer aangenomen worden, dat indien deze post in de calculatie kan worden opgenomen, niet de boekwaarde van de kapitaaldeelname in de dochteronderneming moet worden opgenomen, doch dat voor deze dochteronderneming eventueel op dezelfde wijze het geïnvesteerde kapitaal becijferd moet worden als voor de moeder-onderneming. Uiteraard staat ook hier de beoordeeling aan de bevoegde instantie.

XI.

De winsttoeslag is aan bepaalde grenzen gebonden en in aansluiting op de „prijsstop” mag deze per eenheid van product niet hooger zijn dan op 9 Mei 1940 het geval was.

Indien echter zou blijken, dat de winst bij normalen omzet dan meer zou bedragen dan een normaal percentage van het geïnvesteerde kapitaal, zal de aanvraag tot prijsverhoging niet worden goedgekeurd of de aangevraagde verhoging tot een lager bedrag worden terug gebracht.

Onder zulke gunstige omstandigheden wordt verwacht, dat de aanvrager de verhoogde kosten gedeeltelijk of geheel uit de gunstige winstmarge zal kunnen dekken.

Nu kan het echter wel voorkomen, dat het steeds gebruikelijk was in de betreffende onderneming, dat voor zekere artikelen of artikelgroepen een hoogere winsttoeslag dan de gemiddeld toelaatbare genoten werd. Daartegenover stonden dan andere artikelen, die met een lagere winstmarge verkocht werden.

Het is nu niet de bedoeling om bij de prijsvorming eenerzijds de hooge winstmarge aan te tasten en terug te brengen tot het normaal percentage, in de Richtlijnen bedoeld, doch anderzijds de lagere winstmarges te binden aan het niveau van 9 Mei 1940.

Het is wel degelijk volgens de Richtlijnen mogelijk de winstmarges te differentiëren, doch alleen met dien verstande, dat uit de motiveering blijkt, dat nochtans de gemiddelde toeslag het toelaatbare maximum voor de onderneming niet overschrijdt.

In de practijk is het hier en daar voorgekomen, dat in overleg met de Prijzenafdeeling en dan natuurlijk met goedkeuring van de daartoe bevoegde instantie een dergelijke differentiatie van winsttoeslag welbewust werd toegepast, wanneer daartoe gegronde reden bestond.

XII.

De som van kosten + winsttoeslag geeft den netto verkoopprijs, welke nog verhoogd dient te worden met kortingen e.d. om tot den brutoverkoopprijs te komen.

Ook daar gelden verschillende voorschriften en dient elke verandering in de verkoopvoorwaarden, in staffeling van prijzen voor verschillende categorieën van klanten of in verhoudingen tusschen prijzen bij aflevering van verschillende hoeveelheden tegelijkertijd of bij contract, althans voor zoover deze een prijsverhoging beteekenen, ter goedkeuring worden voorgelegd.

De wijze, waarop een en ander gemotiveerd wordt, is geheel onbesproken gebleven in de Richtlijnen — de omstandigheden die tot wijziging aanleiding geven kunnen ook zoo uiteenloopen, dat niet anders te verwachten is.

Tenslotte nog het volgende:

Bij de goedkeuring tot het berekenen van verhoogde prijzen kunnen voorwaarden gesteld worden en een van deze voorwaarden kan zijn, dat bij daling van den kostprijs ook de verkoopprijs verlaagd moet worden.

Een goede kostprijscalculatie is dus niet alleen van belang voor het aanvragen van een prijsverhoging, doch blijft ook daarna de belangstelling vragen van de controleerende instanties.

DE ONTWIKKELING VAN HET NEDERLANDSCH-DUITSCH- BETALINGSVERKEER (vervolg) ¹⁾

door Drs E. E. Harmsen en Drs L. Vrind

III. *Het transfermatorium.*

Zooals in de Inleiding reeds met een enkel woord is gezegd, kondigde de Deutsche regering met ingang van 15 Juni 1933 een algemeen Transfermatorium af.

Dit komt hierop neer, dat zonder speciale machtiging geen enkel bedrag, door Duitschers aan personen of instellingen in het buitenland verschuldigd, getransfereerd mag worden.

¹⁾ I In de Juni-aflevering 1941, blz. 215 e.v.